

Rebalans proračuna je u fokusu interesa hrvatske, vlasti, javnosti,... itd. Vlada traži odgovore kako pokriti svoje rashode prihodima koji se svakim danom dodatno smanjuju. Nitko ne raspravlja od deficitu platne bilance. U ekonomskoj politici ova dva računa, proračun i platna bilanca, obično su polazište za bilo koju validniju ekonomsku analizu.

Podimo redom.

Platna bilanca putem svoga salda govori nam da li više uvozimo ili izvozimo – čega? - štednje. Tako deficit znači da se upravo za iznos deficta, uvezene štednje, povećava društveni proizvod. Kada imamo suficit tada odnosna zemlja izvozi štednju. To se najbolje vidi na primjeru. Recimo ako je društveni proizvod 100 jedinica i deficit 10 jedinica tada raspodjeljujemo 110 jedinica. Deset jedinica, koje smo putem odnosa s inozemstvom više uvezli, predstavlja račun budućim generacijama koje će oni morati kad-tad platiti. Deficit platne bilance „pokriva” se zduženjem u inozemstvu pa je suma deficita platne bilance ujedno i inozemni dug koji generirata odnosna zemlja.

Kada ste dužni iznad mogućnosti, po ocjeni vjerovnika, najprije pada bonitet odnosne zemlje što rezultira rastom kamatnih stopa. Rast kamatnih stopa vrlo brzo „pogoršava krvnu sliku” za iznos kratkoročnih kredita koji se sada reprogramiraju po nepovoljnijim uvjetima glede visine kamata, a vrijeme trajanja kredita se smanjuje. Posljedica tog i takovog stanja je dodatno pogoršenje boniteta i stanje odnosne zemlje se ubrzano pogoršava. Učinak na odnosnu zemlju je razoran jer ista mora sve veći dio društvenog proizvoda izdvajati kako bi servisirala kamate. Odnosna zemlja polako ali sigurno ulazi u dužničku krizu.

Iz navedenog slijedi dijagnoza stanja hrvatskog gospodarstva: gospodarstvo je u dugoročnoj krizi i neće rješenje globalne krize riješiti hrvatsku krizu. Upravo dužnička kriza imperativno zahtjeva pomoć MMF-a kako bi se „posložila priča” i kako se nebi zemlja našla u bankrotu. Prema tome, dolazak MMF-a je prvi nagovještaj bankrota.

Idemo dalje.

Deficit platne bilance povećava porezne prihode u mjeri u kojoj je nacionalni porezni sustav potrošnog tipa. Upravo hrvatski porezni sustav je naglašeno potrošnog tipa pa je država zahvaljujući deficitu ostvarivala dodatne porezne prihode i tako lakše „krpala” manjak proračunskih sredstava. Valja identificirati da, usprkos rastu poreznih prihoda temeljem deficita platne bilance, nije ostvaren suficit proračuna što je zabrinjavajuće i što sam, na ovim stranicama i mojim radovima, naglašavao.

Smanjenje deficita platne bilance, prema tome, dramtizira stanje proračuna i nikakvim „kemijanjem” nije ga moguće posložiti. Želim istaći da se učinak deficita platne bilance ne ignorira od jučer; priča traje od 1995. godine kada je ostvaren značajan deficit robne razmjene s inozemstvom – tri milijarde dolara – i koji se je, poput droge, iz godine u godinu povećavao.

Upravo ekonomska politika koja se je provodila od 1993. godine skrenula mi je pažnju da

poreze valja dijeliti na poreze prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Poreze na prošlost imali smo u trenutku „transformacije” društvenog u državno vlasništvo. Porezi na sadašnjost su porezi temeljem domaćeg društvenog proizvoda, a porezi na budućnost je deficit proračuna ali i, što se uglavnom zaboravlja, porezi koje ostvarujemo temeljem deficita platne bilance.

Iz navedenog je moguće zaključiti zašto je bila „održiva” postojeća ekonomska politika ali i zašto je nije moguće nastaviti. Upravo, po mome mišljenju, analitički pristup što se je i zašto dogodilo predstavlja osnov za donošenje dijagnoze, i, potom, terapije koju je potrebno učiniti. Samo da podsjetim. Hrvatska je uvođenjem PDV-a ostvarila značajne porezne prihode i nije „sredila” državnu blagajnu već je povećala prava korisnika. Povećanje prava korisnika u prošlosti danas predstavlja nerješiv problem što sam nazvao tragičnim rebalanskom proračuna (1998. godine). U uvjetima kada rastu porezni prihodi, prema potrebi vlasti, moguće je umjesto rasta proizvodnje i zaposlenosti za cilj odrediti stabilne cijene i tečaj nacionalne valute. Kada porezni prihodi presuše ta i takva politika više nije moguća u toj mjeri ili uopće više nije moguća. U Zavisnosti od volje vjerovnika povećavat/smanjivat će se okvir moguće socijalne politike, koji, to moram reći, ni danas nije primjeren, s jedne strane, ni sustavan, s druge strane.

Drama koja nam se događa mogla bi se slikovito prikazati kao potres koji dovodi u pitanje sam opstanak postojećeg društvenog sustava. Možda je ova ocijena malo dramatična ali, po mome mišljenju, nije daleko od istine.

Na kraju želim reći da je nužno dijagnozu stanja jasno i javno prezentirati hrvatskim građanima kako bi spoznali našu gospodarsku i društvenu krizu u kojoj se nalazimo. Tada bi, putem okupljenih stručnjaka, bilo moguće ponuditi suvislo rješenje. Požar je tu. Gašenje požara donosi pored dobrih i cijeli niz loših rješenja. Nije moguće tek tako gasiti požar. Još je manje moguće da se požar gasi nekontroliranim radnjama jer bi učinci mogli biti razorniji nego što se to može i zamisliti.